

مناطق امن؛

واکنشی به وطن‌گریزی توده‌ای و رنج بشری

نوشته:

Uğur B. Cetinkaya

ترجمه:

یونس صیدی و ناصر سرگران

زیر نظر:

دکتر حسن سواری

عضو هیأت علمی دانشگاه تربیت مدرس تهران

سرناسه	:	چتیکاا، لاکمن بی.
عنوان و نام پدیدآور	:	.Çetinkaya, Lokman B.
مشخصات نشر	:	مناطق امن : واکنشی به وطن‌گریزی توده‌ای و رنج بشری [لاکمن بی چتیکاا] : مترجمین یونس صیدی، ناصر سرگران : زیر نظر حسن سواری.
مشخصات ظاهری	:	تهران: خرسندی، ۱۳۹۸.
شابک	:	ص ۸۶.
وضعیت فهرست نویسی	:	978-622-224-086-8
یادداشت	:	فیبا
موضوع	:	عنوان اصلی: Safe zone : a response to large-scale refugee outflows and human suffering,[2017].
موضوع	:	پناهندگان -- وضع حقوقی و قوانین
موضوع	:	.Refugees -- Legal status, laws, etc
موضوع	:	حق پناهندگی
موضوع	:	Asylum, Right of
شناسه افزوده	:	صیدی، یونس، ۱۳۶۶ - مترجم
شناسه افزوده	:	Seidi, Younes
شناسه افزوده	:	سرگران، ناصر، ۱۳۶۶ - مترجم
شناسه افزوده	:	سوار، بن، ۱۳۴۷ -
رده بندی کنگره	:	۳۳۰
رده بندی دیویی	:	۳۲۱
شماره کتابشناسی ملی	:	۵۸

انتشارات خرسندی

خیابان انقلاب - خیابان فخر رازی - خیابان لبافی‌نژاد - نرسیده به خیابان - انتشارات - پلاک ۱۷۴ - واحد ۲

تلفن ۵-۶۶۹۷۱۰۳۴ و ۵-۶۶۴۹۰۵۸۴

فروشگاه شماره ۱: میدان انقلاب، خ منیری جاوید (اردیبهشت)، پلاک ۱۲، تلفن: ۶۶۹۵۰۱۹

پست الکترونیک: Khorsandy.pub@gmail.com

سایت اینترنتی: www.Khorsandypub.com

مناطق امن؛ واکنشی به وطن‌گریزی توده‌ای و رنج بشری

نویسنده: Lokman B. Cetinkaya

ترجمه: یونس صیدی و ناصر سرگران

زیر نظر: دکتر حسن سواری

چاپ اول: ۱۳۹۸ - شمارگان: ۵۰۰ جلد - قیمت: ۲۰۰۰۰۰ ریال

ISBN: 978-622-224-086-8

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۲۲۴-۰۸۶-۸

فهرست مطالب

۷	دیاچه.....
۱۱	فصل اول: کلیات.....
	فصل دوم: اجرای اقدامات متقابل جهت توجیه ایجاد مناطق امن به عنوان واکنشی به وطن‌گریزی
۱۷	توده‌ای.....
۱۹	۲.۱. تحلیل الزامات دفاع اقدامات متقابل جهت ایجاد مناطق امن.....
۱۹	۲.۱.۱. واکنشی به عمل متخلفانه بین‌المللی سابق.....
	۲.۱.۲. در راستای دولت خاطی توسط دولت قربانی جهت بازگشت به وضعیت قانونی قبل از
۲۲	اتخاذ اقدامات متقابل.....
	۲.۱.۳. لزوم انجام اقدامات متقابل علیه دولت متخلف جهت وادار نمودن آن به متابعت از تعهدات
۲۳	بین‌المللی.....
۲۴	۲.۱.۴. مدت زمان.....
۲۵	۲.۱.۵. برگشت‌پذیری.....
۲۶	۲.۱.۶. تناسب.....
۲۸	۲.۲. اقدامات متقابل جمعی.....
۲۹	۲.۳. اقدامات متقابل قهری.....
۳۰	۲.۳.۱. ویژگی استفاده از زور.....
۳۲	۲.۳.۲. ممنوعیت استفاده از زور و اقدامات متقابل قهری.....
۳۵	۲.۳.۳. اقدامات قهری در برابر وطن‌گریزی توده‌ای.....
	فصل سوم: کاربرد مفهوم ضرورت جهت توجیه ایجاد مناطق امن برای متابعت از وطن‌گریزی
۳۹	توده‌ای.....
۴۰	۳.۱. تحلیل الزامات حالت ضرورت جهت ایجاد مناطق امن.....
۴۱	۳.۱.۱. در خطر بودن منفعت حیاتی یک دولت.....
۴۴	۳.۱.۲. وجود یک خطر جدی و قریب‌الوقوع.....
۴۵	۳.۱.۳. عدم وجود هیچ ابزار دیگر در دسترس دولت جهت حفاظت از منفعت خود.....
۴۵	۳.۱.۳.۱. اسکان پناهندگان در کشورهای ثالث.....

- ۳.۱.۳.۲. اردوگاه‌های پناهندگان یا مراکز اقامت در کشور پناهنده‌پذیر..... ۴۶
- ۳.۱.۳.۳. انسداد مرز..... ۴۶
- ۳.۱.۳.۴. ایجاد مناطق امن در کشور پناهنده‌فرست..... ۴۸
- ۳.۱.۴. تعادل منافع متعارض..... ۵۱
- ۳.۱.۵. سهم بودن دولت در ایجاد وضعیت ضرورت..... ۵۲
- ۳.۲. اجرای دکترین ضرورت جهت توجیه اقدام قهری در خارج..... ۵۲
- فصل چهارم: اجرای دکترین مداخله بشردوستانه جهت توجیه ایجاد مناطق امن برای کاهش رنج بشری..... ۵۷
- ۴.۱. مسئولیت حمایت یا مداخله بشردوستانه؟..... ۵۹
- ۴.۲. شکستن سپر..... ۶۱
- ۴.۳. پیوند میان رنج بشری، امن‌گریزی‌های توده‌ای و امنیت بین‌المللی..... ۶۲
- ۴.۴. نمونه‌هایی تاریخی از مداخله بشردوستانه..... ۶۵
- ۴.۵. قانونی بودن مداخله بشردوستانه و ایجاد مناطق امن..... ۶۹
- ۴.۶. عدم منفعت..... ۷۲
- نتیجه‌گیری..... ۷۴
- منابع..... ۷۶

دیباجه

اگرچه در ماده ۱۳ منشور سازمان ملل متحد مقرر شده تا در قالب یکی از دو مأموریت محوله مجمع عمومی این سازمان به کمیسیون حقوق بین الملل، توسعه این رشته به عنوان یکی از راه های تکمیل و بروز شدن پیگیری و عملیاتی شود، اما باید اقرار کرد بنا بدلائل گوناگون، هدف مذکور در حد مطلوب جامه عمل نپوشیده، بطوری که بسیاری بر این باورند که حقوق بین الملل همواره از تحولات بین المللی عقب مانده و نقش آن انفعالی است. با وجود این، حقوق بین الملل و بازیگران این عرصه، تلاش می کنند مشکلات بوجود آمده را سامان داده و پدیده های مستحدثه را به لباس حقوقی ملأ سازند. در این راستا عرصه حقوق بین الملل شاهد خلق مداوم مفاهیم و تأسیس های جدید حقوقی است که بر اساس ابتکار نهادهای بین المللی، یا بر پایه رویه دولت ها ظاهر شده و وارد ادبیات حقوق بین الملل می شوند. مفهوم «منطقه امن» یکی از تأسیس هایی است که نزدیک به دو دهه است وارد ادبیات حقوق بین الملل عمومی شده است. در واقع معنی این مفهوم عبارت از بخشی از جغرافیای یکی از دولت ها یا جودیت هاست که برای نجات جان انسان هایی ایجاد می شوند که از جنگ و نزاع، بلای طبیعی و یا شرایط اقتصادی نامطلوب، از وطن خویش فرار کرده و با مانع دولت مقصد مواجه می شوند.

از دیدگاه صرف حقوقی، جوهره تأسیس حقوقی منطقه امن، از سویی حاصل تلفیق برخی اصول اساسی حقوق بین الملل (اصل حفاظت از کرامت انسان و اصول حرمت تمامیت ارضی، حاکمیت سیاسی و منع مداخله در امور داخلی دولت ها) و رفع تداخل بین آنها و از سوی دیگر، از منظر روابط بین المللی و تنظیم قدرت، می توان گفت که ایجاد منطقه امن جهت ایجاد تعادل بین منافع متعارض دولت ها، بخصوص دولت های همسایه ابتکار شده است. دولت تایلند در دهه هشتاد در پاسخ به هجوم انبوه آوارگان از قلمرو کشورهای همسایه منطقه ایجاد مناطق امن را مطرح کرد و جالب اینکه این دولت ایجاد منطقه امن در قلمرو دولت های بلارزده را ارائه داد، نظریه ای که امروزه طرفداران بسیار جدی دارد. با گذشت زمان و وقوع جنگ ها و مخاصمات مسلحانه بین المللی و غیر بین المللی در نقاط مختلف کره خاکی، که در اثر آن جمعیت های فراوانی در صدد جلای وطن بر آمده اند، توسل به این تأسیس حقوقی چه از جانب دولت ها و چه از طرف سازمان های بین المللی، بیشتر شد. به دنبال کشتار، اذیت و آزار کردهای شمال عراق توسط حکومت صدام حسین و آوارگی مردم تحت ستم دولت های فرانسه، ایالات متحده آمریکا

و انگلیس یک نوعی از منطقه امن، یعنی منطقه امن هوایی یا پرواز ممنوع را ایجاد کردند و سازمان ملل متحد هم در یک اقدام پسینی، بر وجاهت حقوقی آن صحنه گذاشت. چنین منطقه‌ای در جریان جنگ داخلی لیبی که در سال ۲۰۱۱ منجر به سقوط دولت سرهنگ قذافی شد، نیز مورد استفاده قرار گرفت. همچنین در قلمرو دولت‌های آفریقایی، در سرزمین تکه‌تکه شده یوگسلاوی سابق و سایر نقاط و مناطق ناآرام، ایجاد منطقه امن برای محافظت از جان غیر نظامیان و بلازدگان در سرلوحه برنامه‌های بازیگران منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای قرار گرفت.

از آنجایی که هر تأسیس و مفهوم ابتکاری که قرار است محمل و مستند روابط بین‌المللی، اعم از دولت‌ها و سازمان‌های بین‌المللی بوده و آثار حقوقی تولید کند، باید دارای مبنای حقوقی باشد، مسئله عمل مربوط به منطقه امن نیز (بویژه اگر بنا باشد توسط بازیگران خارجی در قلمرو دولت مبدأ و یا دولت ثالث ایجاد گردد) یافتن مبنا و وجاهت حقوقی بین‌المللی برای آن است. از آنجایی که تراجم اصل اساسی حقوق بین‌الملل در بطن مسئله قرار دارد، توجیه حقوقی ایجاد منطقه امن لاجرم مستلزم قبول سلسله مراتب هنجاری در میان ارزش‌های حقوقی و اخلاقی موجود است. به همین دلیل هر چند مترکان مبدأ همان مفهوم منطقه امن تلاش کرده‌اند بواسطه تعبیر و تفسیر قواعد حقوقی موجود (اولیه رتانه)، مبنای حقوقی قابل قبولی برای آن ارائه نمایند، لیکن صادقانه باید اقرار کرد که این نیاز به صورت مل و معقول اجابت نشده است. حقوق‌دانان و سیاستمداران طرفدار ایجاد مناطق امن، تلاش کرده‌اند با تسک به قواعد حقوقی مسلم از قبیل عمل متقابل، حالت ضرورت، مداخله بشردوستانه، دسربین مسئولیت حمایت و حتی دفاع مشروع! دایر کردن منطقه امن را امری موجه و منطبق با حقوق بین‌الملل نشان دهند، غافل از آنکه توسل به هر یک از قواعد و معاذیر حقوقی یاد شده، شرایط و مقتضیات زمانی مکانی و سازمانی پیچیده‌ای را می‌طلبد.

کتاب «مناطق امن واکنشی به وطن‌گریزی توده‌ای و رنج بشری» که در سال ۲۰۱۷ توسط Lokman B. Cetinkaya به رشته تحریر درآمده، توسط آقایان یونس صیدی و ناصر سرگران زیر نظر اینجانب به فارسی ترجمه شده، بیانگر نکات و استدلال‌های حقوقی با ارزش توأم با نقد و نظر حقوق‌دانان بزرگ و دکترین غالب حقوق بین‌الملل در خصوص ماهیت حقوقی مناطق امن و توجیه آن می‌باشد. نویسنده در فصل‌های چهارگانه کتاب، به ترتیب نظرات اندیشمندان حقوقی بر اساس عمل متقابل، ضرورت، مداخله بشردوستانه و مسئولیت حمایت را منعکس کرده

است. امید است زحمات این آقایان در ترجمه کتاب که در بردارنده یکی از موضوعات روز و مبتلا به جامعه بین‌المللی است، در غنی‌تر کردن ادبیات حقوق بین‌الملل فارسی مفید فایده بوده و منبع با ارزشی برای علاقمندان و دانش‌پژوهان باشد.

دکتر حسن سواری

خردادماه ۱۳۹۸

www.ketab.ir